

Сценарій до свята І. Франка

На сцені — портрет І. Франка, плакати із символічним зображенням жіночих постатей; збоку перед сценою — виставка творів письменника; на стенді учнівські ілюстрації до збірки „Зів'яле листя“. Виходять двосведучих.

Ведучий: Важко знайти у світовій культурі людину такого безмежного творчого діапазону, як Іван Франко.

Ведуча: Поет, прозаїк, драматург, перекладач, літературний критик, літературознавець, журналіст, фольклорист, етнограф, публіцист, видавець, філософ, мовознавець, економіст, історик і теоретик літератури, театру, мистецтва, один з найвизначніших політиків Галичини кінця ХІХ — початку ХХ століття.

Ведучий: Франко залишив нам колосальну художню і наукову спадщину. Вона є не лише безсмертним історико-літературним фактом, золотим фондом культури й духовності, а й живим явищем нашого сьогодення, що впливає на формування громадсько-політичних і естетичних орієнтирів та ідеалів сучасності.

Ведуча: Завдяки надзвичайній працездатності в поєднанні з глибоким розумом і величезним талантом Франка називають академію в одній особі. Подумати тільки: за 40 років свідомого життя він написав близько 6 тисяч праць найрізноманітніших жанрів. Це в середньому 2-3 твори в день. Дивовижно! Адже скільки потрібно було затратити часу, щоб лише переписати їх, не те що створити!

Ведучий: 50-томне академічне видання творів Франка — то лише частина із залишеного великим подвижником думки спадку своїм нащадкам. Мало хто у світовій літературі може зрівнятися з ним у творчих зверненнях. Люди такого масштабу діяльності репрезентують не лише свій народ і свою епоху, а й цілу світову культуру.

Ведуча: „Поезію творить любов, а не злоба“, — наголошує Дмитро Павличко. Любов стояла і стоїть біля витоків життя, стверджує в людині людське, вивищує нас перед злом. Любов робить людину кращою, зігріває її теплом, дає наснагу для діяльності, творчості.

Ведучий: Любов великих людей — завжди легенда. Згадаймо дантівську Беатріче, петрарківську Лауру, шопенівську Жорж Санд, пушкінську Наталію Гончарову. З цього ряду — тичининська Лідія Папарук, друге Я Юрія Яновського Тамара Жевченко, вірна дружина Олесея Гончара Валентина

Данилівна. Стали легендами і Лесина найбільша любов Сергій Мержинський і головна героїня Франкового „Зів'ялого листя“ Ольга Рошкевич.

Ведуча: Про особисте життя видатних людей треба говорити дуже делікатно й обережно. Бо це та сфера життя людини, яка часто не піддається логіці.

Чи винен Франко, що втратив Ольгу Рошкевич? Чи хотів злого, коли вирішив поєднати своє життя з Ольгою Хоружинською вже не з любові, а з глибокої поваги до неї? Отже, сьогодні йтиметься про жінок у долі Франка.

Ведучий: „Тричі мені являлася любов, — зізнається поет. — тричі її руці від раю ключ держала“, і тричі поет утрачав надію на щастя. Нерозділені кохання залишали по собі „невтишиму тоску“, засипали зів'ялим листям сподівання: „Замерзли в серці мрії молодечі, ілюзії криниця пересохла“.

Читець:

*Розвійтеся з вітром, листочки зів'ялі,
Розвійтесь, як тихе зітхання!
Незгоєні рани, невтишені жалі,
Завмерлеє в серці кохання.*

*В зів'ялих листочках хто може вгадати
Красу всю зеленого гаю?
Хто визнає, який я чуття скарб багатий
В ті вбогії вірші вкладаю?*

*Ті скарби найкращі душі молодой
Розтративши марно, без тями,
Жебрак одинокий, назустріч недолі
Піду я сумними стежками.*

На сцені друга пара ведучих; у кріслах – Франко та Ольга Рошкевич.

Ведучий: У листі до Агатангела Кримського від 8 серпня 1898 року Франко писав...

Франко: Майже всі мої писання пливуть з особистих імпульсів... усі вони напоєні, так сказати, кров'ю мого серця, моїми особистими враженнями і інтересами, усі вони... є частками моєї біографії... Значний вплив на моє життя, а, значить, також на мою літературу мали зносини мої з жіноцтвом. Ще в гімназії я влюбився був у дочку одного руського попа, Ольгу Рошкевич...

Ведучий: Це була найбільша і взаємна любов у Івановому та Ольжиному житті.

Ведуча: Ольга Рошкевич була освіченою. Вона перекладала Золя і Гонкурів, роман Ланської „Обрусителі“, оповідання шведської письменниці Марії-Софії Шварц „Сімнадцяті і двадцять перші уродини“. Збирала весільні пісні (збірка „Наша любов тривала 10 літ“), працювала у виданнях Франка, стежила за розвитком жіночого руху, була причетна до відкриття у Станіславі (тепер Івано-Франківськ) жіночої гімназії. Франко присвятив їй свою першу збірку „Баляди і розкази“.

Франко: Скінчивши 7-й клас гімназії, я перший раз пустився під час вакації в дальню мандрівку. Перший раз не поїхав додому пасти худобу та допомагати при зборі сіна і збіжжя. Я поїхав залізницею до Стрия... зайшов до Лолина. Ця маленька мандрівка дала мені пізнати трохи більше світу і людей, ніж я знав досі...

Ведучий: То був 1874 рік. Від цього часу Франко залишить своє серце в Лолині... Сюди, в Лолин, незабаром полинуть його листи Ользі.

Франко: *(пише листа Ользі)*. Певне, покажусь Вам, може, нудним, нетовариським, потайним, але судіть самі: я не отримав майже жодного виховання, не зазнав жодної повної любові та дбайливого відношення батьків, — чужий і самотній між чужими людьми, так і виріс. Я не мав жодного товариства, окрім книг. Світ був мені незнайомий, велика школа товариства зачинена. Коли я познайомився з Вашим братом, відкрився широкий світ перед моїми очима, стало ясніше переді мною... Ось я побачив Вас...

Ольга: *(читає листа від Франка)*. Пошліть мені відповідь... Вона може бути будь-якою. Я переніс у своєму житті дуже багато гіркого, — один удар більше або менше, — що це означає...

Франко: *(пише листа)*. Вибачте, що користуюсь цією нагодою, щоб написати до Вас кілька слів, бо не маю жодної сміливості сказати Вам відкрито! Мій Боже, як маю запевнити Вас, як маю присягтися, що ні на хвилину про Вас я не забув і не забуду?

Ольга: *(читає листа)*. Будьте певні, що... Ви завжди зостанетесь провідною зіркою моїх діл, метою, до якої простую, працею, вірністю і чесністю. Однак інколи охоплює мою душу важка журба, від якої не можу звільнитися: сумніваюсь в своєму щасті! О, будьте ласкаві, визвольте мене з сумніву, влийте нову надію в моє серце, що завжди належить Вам, до нашої смерті!

Ведуча: 8 лютого 1876 року у Львові, в приміщенні Народного дому було влаштовано студентський бал. Приїхав і Михайло Рошкевич з Ольгою. Франко чекав її.

Читець:

*В залі білій, тишній віна,
Гамір, гомін, вальси, жарт...
Перший бал — вона царівна,
Ось і юність дала старт...
Білі перли, темне плаття,
Біла тиша темних тем.
Білі руки — мов закляття
В білім згустку хризантем...
Сльози білі — очі темні,
Біле личко — темний стрій...
Але ж думи хризантемні —
Білість чиста тихих мрій!
Молода, цікава, гожа,
А в задумі — темна тінь...
Їй би сміху, їй би радість —
Ні! Лиш смуток поколінь.
Хризантеми — щем осінній,
Осені сумний політ..
Та весна Рошкевич Ользі
Великодньо стелить цвіт.*

Ведуча: Він ділиться з нею кожною новиною, кожним своїм успіхом і розчаруванням, кожним літературним задумом. Вони мріяли одружитися. Для себе готували подарунок: збірку весільних пісень з Лолина, які збирала Ольга. Збірці судилося вийти тоді, коли Іван та Ольга вже були не разом.

Ведучий: Перешкодою до щастя став арешт Франка та його захоплення соціалізмом. Священик Рошкевич, батько нареченої, Іванові цього простити не міг, хоч дуже поважав його, пророчив хлопцеві велике майбутнє.

Ведуча: Ні, Франко здався не відразу. Що з того, що вигнав батько Ольги, що проти їхнього зв'язку весь світ? Ольга ж його кохає!

Ведучий: Франко знаходить найрізноманітніші способи, щоб листуватися з Ольгою. То він передає через Ярослава книжку, в якій наколоті букви. Ольга ховається від батьків і ночами виписує букви і складає слова від коханого. А то друзі привозять чистий аркуш паперу, який потрібно було потерти цибулиною, щоб проявився текст.

Ольга:

*Зближаєсь час, і з серцем, б'ючим вгруді.
Я вирвусь, щоб побачити тебе,
Порвати пута фальші і облуди,
Що тисне нас і по душі скребе,*

*Пробить стіну, котрою людська злість
Нас, друже мій сердечний, розділила,
Не знаючи, що в наших серцях сила,
Котрої ржа упідлення не з'їсть.*

Франко:

*Зближаєсь час, і, радісно тремтячи,
В твої обійми щирі кинусь я,
І скаже поцілуй мені гарячий,
Що будь-що-будь, а ти повік моя!
Моя і невідлучна! Бо сльозами
І горем ти знітована зо мнов!
Нема стіни, перегород між нами!
Не знає стін, перегород любов!*

Ведуча: У хаті щодня сварки. Мама нарікає на свою долю, що нагородила її такою впертою донькою. Батько сердиться. Він розуміє, що тепер не так легко буде віддати Ольгу заміж.

Ведучий: Ольга, начитавшись роману Чернишевського „Що робити?“, надумала фіктивно одружитися, щоб вийти з-під опіки батька. Але церковний шлюб з Володимиром Озаркевичем, теж священником, ніжним, делікатним братом майбутньої української письменниці Наталі Кобринської, був довічним.

Ведучий: Перед одруженням Ольга пише до Франка: „Не кажи, що я за тебе забула! Ти мені ніколи з думки не зійдеш, — що буду робити, про що буду думати, все то буде тісно пов'язане з твоєю роботою, з твоїми думками. Мене не буде ніхто примушувати; буду працювати, о скільки лиш зможу, і буду з того рада“.

Ведуча: Франко знав, що так станеться. Знав... але не витримав. Лист Ольги про те, що вона виходить заміж, звалив його з ніг. У нього — крововилив.

Читець:

*І ти прощай! Твого ім'я
Не вимовлю ніколи я,
В лице твоє не гляну!
Бодай не знала ти повік.
Куди се я від тебе втік,
Чим гою серця рану.
Мене забудь швиденько ти,
Своїх діток люби, нести,
Будь вірна своєму мужу!
І не читай моїх пісень,*

*І не воруш ні вніч, ні вдень
Сю тінь мою недужу.
А як десь хто мене згада,
Най тінь найменша не сіда
На вид твій, квітко зв'яла!
і не блідній, і не дροжи,
А спокійнісінько скажи:
„Ні, я його не знала!“*

Ведуча: У відповідь на Ольжин лист Франко написав слова, котрі стали хрестоматійними, їх наводить кожний біограф, коментуючи Франкову першу любов.

Франко: Наші шанси не рівні. Ти щаслива вже тим, що можеш вибрати межі мужчинами чесними і розумними... Але мені нема вибору аніякого: втративши Тебе, я втратив надію на любов чесної і розумної жінки, а притім такої, котра б могла зв'язати свою долю з моєю...

Ведучий: Ольга отримує ще один лист від Франка.

Ольга: *(читає листа)* Люблю Тебе, тільки не так, як давніше, а сто раз глибше, щиріше, сердечніше, відколи знаю, що Ти скомпрометована, як я, що й Ти терпиш... Я тепер себе і все кладу в Твою руку, – роби, як знаєш, як думаєш. Рішайся і будь переконана, що я все буду Тебе любити і вічно буду Тобі вірний...

Ведуча: Чи не тоді з'явилася 4-та і 5-та пісні „Картки любові“, хоч датовані вони 1880 роком.

Франко:

*І ти лукавила зо мною!
Ах, ангельські слова твої
Були лиш обліском брехні!
І ти лукавила зо мною!*

Ольга:

*Я не лукавила з тобою,
Клянуся правдою святою!
Я чесно думала й робила,
Та доля нас лиха слідила.
Що щирая любов ділала,
Вона на лихо повертала;
Що чиста щирість говорила,
Вона в брехню перетворила,
Аж поки нас не розлучила.*

Франко:

Та під пліною золотою
Ховались казки мідяні,
І цвіт, розквітлий навесні.
Під пишнотою золотою
Крив черв'яка! Ох, чи не в сні
Любились щиро ми з тобою?
І серце бідне рвесь у мні,
Що ти — злукавила зо мною!..

Ольга:

Ти ж думаєш, я не терпіла,
В новії зв'язки радо бігла?
Ти ж думаєш, я сліз не лила,
По ночах темних не тужила?
Не я лукавила з тобою,
А все лукавство в нашім строю, -
Дороги наші віддалило
І серця наші розлучило,
Та нашої любові не вбило.

Ведучий: Драма любові Ольги Рошкевич та Івана Франка — типова для минулого. Суспільство відкинуло його від себе, а її посадило біля домашнього вогнища. Він перелив свій біль у найкращі поезії — вона ж на сім замків закрила своє горе.

Читець:

Як на вулиці зустрінеш
То мене обходиш ти
Не судилось нам іти
Йди направо, я наліво
Шлях верстатиму в тумані,
І не здиблемось ніколи,
Як дві краплі в океані.
Як в дорозі здиблю горе
Що тобі несе удар,
Сам його до себе справлю
І прийму його тягар.
А як щастя часом схоче
В мою хату загостить,
Я його до тебе справлю.
Най голубочком летить.
Що мені без тебе щастя?
Щезла і йому ціна.
Наче крапля в океані,

*Розпливусь я, потону,
Ти гуляй на сонці, пані,
Я ж спадатиму ік дну.*

Ведуча: Шлюб з Володимиром Озаркевичем Ольга Рошкевич узяла в Лоліні 14 вересня 1879 року. Ні Ольга, ні Франко не знали, чому Озаркевич, син посла, громадського діяча, згодився одружитись на „підупалій в громадській opinii“ бідній дочці провінційного священника. Тільки потім усе стало ясно. Володимир свідомо, нехтуючи своєю кар'єрою, переносючи глузування близьких, протягнув руку колишній Франковій нареченій. Протягнув з пошани і поваги до Франка. Він дав можливість Ользі працювати, займатися корисною роботою, перекладати, писати. Його дім завжди був відкритий для друзів Франка в найскрутніші хвилини.

Ведучий: Для Франка протягом усього життя було священним ім'я Ольги, а колишня наречена до самої смерті зберігала Іванові листи, сестрі ж Михайлині заповіла покласти їй у труну листи, з якими не хотіла розлучатися й після смерті і які тепер, звісно, втрачені для читачів. Але осуджувати Ольгу за цей вчинок не можемо: кожна людина має право на своє, особисте, на свою таємницю.

Ведуча: Франко напрочуд точно й тонко подає образ коханої жінки, наче тонким різцем вирізьблює його з граніту. Для змалювання непорочної чистоти Ольги, її високої духовності використовує запозичений з Біблії символ — білу лілію.

Читець:

*Одна несміла, як ліля біла,
З зітхання й мрій уткана із обнов
Сріблястих, мов метелик, підлетіла.
Купав її в рожевих блисках май,
На пурпуровій хмарі вранці, сіла
І бачила довкола рай і рай!
Вона була невинна, як дитина,
Пахуча, як розквітлий свіжо гай.*

Ведуча: Коли чуття в ньому брали гору над холодними роздумами, всі його жіночі образи в чомусь ставали схожими на Ольгу. Франко буде писати про жіночу долю в галицьких народних піснях, а еством відчуватиме присутність Ольги — то дівчиною, то заміжньою, такою, що запропастила свою долю. Для нього вона буде Анною в „Украденому щасті“, еталоном, до якого рівнятиме всіх інших жінок.

Ведучий: Франко, як Петрарка й Данте, своїм життям і творчістю ствердив, що генії і любов народжуються нечасто, щоб доповнювати одне одного.

Ведуча: У дні, коли втратив Ольгу, прийшов він у гості до Ольги Білинської. „Сів у кутку кімнати й слухав, як у вечірніх сутінках журливо бринять пісні „Понад тими гореньками“ та „Одна гора високая, а другая низька“ полонили були наші душі, — згадує Білинська, — Ми задумалися. Ніхто не ворухнувся. Франко у сумному настрої дивився на долівку. Швидко встав і, не оглядаючись ні на кого, вийшов з хати. Під опущеними повіками не вдержались сльози. Вони покотились по лиці...“. Він ішов надвечірнім Львовом. Ще десь останніми акордами завдавала жалю пісня:

*Ой як тяжко на серденьку,
Як хто кого вірно любить.*

Звучить пісня „Гигя, гиля, сірі гуси...“. На сцену виходить перша пара ведучих.

Ведуча:

*У багатстві другого кохання
Першого завжди іскринка тліє.*

Ведучий: Цими словами Дмитра Павличка ми відкриваємо другу сторінку життя Франка, пов'язану зі знайомством ще з однією жінкою, котра наповнила його душу „дивом золотим“, незмірним щастям і невимовно пекучим горем.

Ведуча: Станіславські друзі Франка постійно згадують одне ім'я — Юзефа Дзвонковська. З їхніх розмов постає образ надзвичайно вродливої, розумної дівчини з досить-таки передовими й оригінальними поглядами. Хлопці не приховують перед Франком, що Юзефа була окрасою їхнього гуртка і що всі вони були закохані в неї. Однак Юзефа нікому не відповідача взаємністю, хоч з усіма була однаково привітна, добра... Може, це від того, гадали вони, що Юзефа „високого походження“. А може, вона присвятила себе чомусь високому, їм не зрозумілому. Вона таки справжня загадка. Розмови про Юзефу інтригують Франка. Інтригують настільки, що він прагне побачити її.

Ведучий: Фелікс Латинський, друг Івана, пише йому, що такої красуні, як Юзефа, він не бачив. „Перед цією красою потрібно впасти на коліна і молитись, молитись. Гляньте, вона ж Дантова Беатріче! О, як би хотілось вічно гладити її шовкове волосся, щоки... обняти тільки раз — і вмерти. Подивіться на її стан, на її голубі очі. О, тут, крім всього, можна стати мрійником. Такій королеві можна віддатись душею і тілом, піти за нею край світу, кинутись в огонь або в воду... Це якийсь диявол, а не жінка! А чи знаєте, чим притягує? Величезним тактом — тримає людей на повідку — нічим не ділиться і нічого не говорить, і тим доводить людину до шалу. Вона — суцільне мовчання. Вона, як та стіна, на котрій люди малюють Ідеали, — найрізноманітніші взори дівочих чеснот, оскільки зовнішній вигляд не

дозволяє закрадатися жодному сумніву, жодній критиці. Прекрасна мовчанка Ангел доброти, розсудку, невинності“.

Ведуча: На Франка Юзефа справила сильне враження. Він оцінив її критичний розум, зрозумів, що ця її позлітка „польськості“ швидко злетить, опадє, а наверх зрине людина, одне слово, Франко покохав її. Мало того, він вирішує, то після Ольги Рошкевич Юзефа саме та жінка, яка може йти поруч, тобто може бути його дружиною. Між Ольгою та Юзефою було багато спільного — витонченість натури, шляхетність, делікатність, краса, самопожертва наче дублювала одну жінку в іншій.

Ведучий: Ще десь на початку 1883-року Франко написав вірш, котрий якнайточніше пояснює його тодішній душевний стан:

*Любов єдина моя,
Що нею жив я весь,
Найтяжча рана се моя
Болить іще й до десь.*

Ведуча: То був час, коли він усіх, і себе самого, переконував, що рана серця загоїлась, що між ним та Ольгою лишилися тільки ділові стосунки. Ольга сама просить, щоб він не мучився, щоб покохав якусь достойну його любові дівчину. І нехай він оглянеться по світу. Світ такий широкий... Вона наперед благословляє його на любов. Франко сприймає ці слова Ольги як глум. Про яке щастя, про яку любов можна говорити, коли, втративши її, він утратив усяку надію на любов будь-якої жінки? Він знає, що в «теперішніх часах» в питаннях любові потрібно бути практичним. А як із серцем, з почуттям? Як бути з ними?

Ведучий: І ось Станіслав, будинок за письменницькою рампою. Юзефа... Десь у вересні-жовтні 1883 року Франко написав, як цього вимагав етикет, листа до матері Юзефи з проською «о руку і серце» її дочки. Антоніна Дзвонковська відповіла Франку: „Прикро відповідати мені на Ваш лист негативно. Відомо пану, що вже саме положення моєї дочки противиться тому... Така коротка знайомість не могла у пана закріпити почуття, а те, що Вам здається щастям, при ближчому розгляді не є ним“. Відмова Юзефи вразила його. Спочатку він думав, що аристократичне походження заважає їй поріднитися з ним, тому звинувачує її в цьому.

Читець:

*Я й забув, що то осінь холодна!
Я й забув, що то смерті пора,
Я її забув, що ти кров благородна,
Що між нами безодня стара.
Що між нами народнії сльози,
Що любиться нам зовсім не слід;*

*Я й забув, що столітні погрози
Відлучили від мого твій рід.*

Ведуча: 1886 року Франко пише образок „Не спитавши броду“ з сучасного галицького життя. Дослідники творчості письменника запевняють, що в основу твору покладено події, пов’язані зі станіславським колом знайомих Франка, і що за образом Густі Трацької криється не хто-небудь, як сама Юзефа Дзвонковська. «Бліде ніжне личко з буйними золото-жовтими косами, з синіми глибокими очима, з калиновими губами», „струнка, скромно, навіть дуже просто скроєний одяг“. Це приблизний портрет Юзефи Дзвонковської, тої, якій поет присвятив і такі рядки:

*Не схиляй своє личко прекрасне,
Не затулюй повіками віч,
Із котрих то мигоче, то гасне
Промінь світла в життя мого ніч.*

Ведучий: Вона не відповіла взаємністю... Він страждав. Лиш потім довідався про справжню причину, чому так зробила — і в його поезії зринуть квіти непроминальної любові.

Читець:

*Квітко осіння,
Бита сльотою, —
Чом так тяжкий мені
Жаль за тобою?
Стрівши мельком тебе
На своїй путі,
Чом же не можу я
Тебе забути?
І пробира мене
Трепет таємний,
Але втиша мене .*

Голос неземний:

*"Ні, друже, ні, не нам
Снить про жизнь любу,
Буря осіння нам
Гра — не до шлюбу.
Рада б життя прожить,
Друже, при тобі,
Та вже зима біжить,
Що, може, нас зложить
В спільному гробі".*

Ведуча: Юзефа була хвора на сухоти. Скоріше чи пізніше хвороба мала звести її в могилу. ТОМУ не могла стати його дружиною. Відмовила, як і всім іншим, хто старався „о її руку“. Інші не знали нічого, а Франкові вона сказала. Чесно і відверто. Кохання не для неї. Але ж так не можна! Нехай вона не могла його любити, але вбивати любов у собі взагалі — не можна. Вона, Юзефа, не має права відмовитися від любові, бо лише той, хто збагнув силу кохання, здатний глибше зрозуміти і велич любові до людей. Він бажає їй всього-на-всього... полюбити... І знову ніби повіяв вітер із майбутнього „Зів’ялого листя“. І знову ніби хтось шепнув: „Не надійся нічого...“

Читець:

*Явилась друга — гордая княгиня,
Бліда мов місяць, тиха та сумна,
Таємна й недоступна, мов святиня.
Мене рукою зимною вона
Відсунула і тіпнула таємно:
„Мені не жить, тож най умру одна!“
І мовчки щезла там. де вічно темно.*

Ведуча: Саме їй, Юзефі Дзвонковській, присвячено ще один вірш із збірки «Зів’яле листя» — «Вона умерла!», в якому автор передає біль утрати і розпач:

*Лиш біль страшний, пекучий в серні там
Все заповнив, усю мою істоту.
Лиш біль і се страшенне: бам, бам, бам,
А сліз нема, ні крові, ані поту
І меркне світ довкола, і я сам
Лечу кудись в бездонну стужу й сльоту.
Ридать! Кричать! — та горло біль запер.
Вона умерла! — Ні, се я умер.*

Ведучий: Її могилу віднайшли зовсім недавно на кладовищі в Івано-Франківську. Звичайнісінька плита з пісковика, котру не пошкодував час. Вона понадтріскувалась і поросла мохом. Па ній написані дати народження і смерті Юзефи Дзвонковської — 1862–1892. Усього 30 років життя...

Ведуча: Коли він сам, Іван Франко, відчув, що дні його лічені, зібрав колись написані про неї поезії і захотів видати їх окремою збіркою. Чому? Може, саме тоді до болю зрозумів її, Юзефу. Вона жила серед здорових людей, котрі любились, раділи життю. Вона мусила чекати смерті й тому не могла стати на його дорозі. Вона зреклася його заради нього. Він учинив би так само...

Читець:

*Поклін тобі, моя зів'яла квітко,
Моя розкішна, невідступна мріє,
Останній сей поклін!
Хоч у житті стрічав тебе я рідко,
Та все ж мені той спогад серце гріє,
Хоч як болючий він.
Тим, що мене ти к собі не пустила,
В моїх грудях зглушила і вгасила
Любовний, дикий шал.
Тим ти в душі, сумній і самотній,
Навік вписала ясний і високий
Жіночий ідеал.
А як коли у сні тебе побачу.
То, бачиться, всю злість і гіркість трачу
І викидаю, мов гадюк тих звій;
Весь, день мов щось святе в душі лелію,
Хоч не любов, не віру, не надію,
А чистий ясний образ твій.*

На сцені – друга пара ведучих.

Ведуча: Жінка, котра була поруч, — Франкова дружина Ольга Хоружинська. Родом зі Слобожанщини, з маленького села Борки на Харківщині, де народилася 10 квітня 1864 року у сім'ї титулярного радника.

Саме тоді, коли в Києві перебував Франко (1885 р.) з Харкова приїздить Ольга Хоружинська. Позаду Інститут шляхетних дівчат. Тепер вона — слухачка Вищих жіночих курсів, які зробили зі слобожанської провінціалки розвинену й освічену дівчину з демократичними поглядами.

Ольга була привітна, дотепна і відразу впала в око Франкові. Він їй теж сподобався енергією, розмахом думки, культурою, розумом. Куди до нього тутешнім женихам! Та й зовнішність — гарні очі, високий лоб... Ольга своїм товаришкам розповідає, що Франко — людина «передових поглядів», на жінку дивиться, як на товариша і друга, сподвижника в боротьбі. Перед Ольгою Франко не приховує, що йому такий друг і потрібен. Саме зараз...

У вересні 1885 року Франко написав листа Ользі Хоружинській, в якому запитує: «Що б Ви сказали, якби якийсь-небудь галичанин, приміром я, приступив до Вас з проською: будьте моєю дружиною, моєю жінкою?»

Ведучий: Пригадайте його листи, написані 10 років тому до Ольги Рошкевич, сповнені палкої пристрасті. Лист до Ольги Хоружинської холодний і розсудливий. Ольга приймає пропозицію Франка. Він радіє, що вона відважилася через кордон подати йому руку і розділити з ним важке

самотнє життя. «За Ваш лист я мусив хоч крихітку полюбити Вас, — пише Франко Ользі. — Показалась мені Ваша щира і ясна душа в гарнім світлі».

Ведуча: Франко не кривить душею: «Я мусив хоч крихітку полюбити Вас». Так, Ольга знає, що він ніколи їй не скаже й не напише того, що колись писав першій Ользі, Рошкевич. Нехай та далека й загублена любов буде його зіркою. Нехай! Вона ж буде тою, хто піде з ним поруч, ділитиме з ним кусник черствого хліба, горе, біду, все. Буде його захисницею і прихистком. Зробіть те, на що не відважилася ще жодна жінка.

Ольга прийшла до нього в найтяжчі хвилини життя і врятувала.

Ведучий: По-різному говорять про Ольгу. Дехто вважає, що, вихована в буржуазній родині, де все робила прислуга, вона не була доброю господинею, не вміла дати ладу хаті й забезпечити своєму чоловікові спокійного життя, не вміла пристосуватися до обмежених сімейних фінансових ресурсів.

Інші згадують, що «вона була добра, чула до людського горя, але непрактична в житті, не навчена до біди».

Ольга Хоружинська вивчила українську мову, була вірною дружиною, доброю матір'ю (народила Франкові чотирьох дітей), дала гроші на його навчання в аспірантурі. Допомогала чоловікові в літературній праці, видавала заснований ним журнал «Житє і слово», на свій кошт опублікувала книжку Франка «В поті чола» і вдруге збірку «З вершин і низин». Разом з чоловіком збирала казки, легенди, писала статті. Хіба цього замало? Хіба це не свідчення жертвовності й любові? Здавалося б, що саме їй і були адресовані любовні гімни. Але...

Звучить мінорна мелодія.

Ведучий: Дочка Анна через багато років скаже. «Чи ж не вона була вірною помічницею — дружиною батька, чи ж не допомагала йому в літературній праці. Скільки разів її ім'я містилось у виданнях, але й безіменна, вона жила життям тата, була його порадицею».

Ведуча: Чи любив Франко свою дружину, якщо писав, що одружився з нею «з доктрини», тобто їхній шлюб мав символізувати єдність Західної та Східної України? Важко сказати. Але годі звинувачувати Франка в нетолерантності, бо це все-таки був геній, а з геніальними людьми вжитися не так просто. Вони несуть факел свого таланту, часто обпікаючи вогнем не тільки себе, а й найрідніших, зате народіві факел не пече, а світить.

Ведучий: На Личаківському кладовищі, недалеко від кам'яної брили-скелі, яку розбиває кайлом Каменярь, видніється скромний маленький надгробок.

Листя дерев та кущів спадає на нього блідо-зеленим, блідо-жовтим, червоним і коричневим неквапливим дощем. Міцно пахне листя дуба і бука. Коли сонце хилиться на захід і його промені пробиваються крізь густі крони дерев, довга тінь од скелі з могили Франка пригортає її могилу, Ольга Хоружинська з ним завжди...

На сцені – перша пара ведучих.

Ведучий: З листа Франка до Агатангела Кримського: «Фатальне для мене було те, що, вже листуючись з моєю теперішньою жінкою, я здалеку пізнав одну панночку-польку і закохався в неї. От ся любов перемучила мене дальших 10 літ». Ім'я та прізвище цієї панночки Целіна Журовська. Пізніше за чоловіком Зигмунтовська.

Народилася в Трускавці, мешкала в Дрогобичі та Львові, де працювала поштовим службовцем, — там її і побачив Франко. Ім'я Целіна знаходимо в повісті «Маніпулянтка». Пізніше жіночий образ у «Перехресних стежках», теж нав'язаний постаттю Целіни, має ім'я Регіна (цариця). Цариця, королева сонця, мрій і дум поета... Цей момент тонко відчув Микола Вороний. Він написав два вірші «Пам'яті Івана Франка», перший з яких має назву «Ave, Regina» («Радуйся, царице!» — це початок релігійного гімну):

Ave, Regina

Вперше хлопчині всміхнулась вона,

Як своє свято справляла весна

І завітчалася рідна країна...

Дзвонами в золоті сонця бринів.

Душу хвилюючи, спів:

Ave, Regina

Ріс він у мріях... і герце красу

В себе вбирало, мов квітка росу;

Він же, побожно схиливши коліна,

Слухав, як шелестом лісу і тав

Голос таємний співа:

Ave, Regina

І він зустрів ті дорозі соїй

Ту, що була королевою мрій...

Боже, яка чарівна каватіна

Хвилею щастя в душі піднялась

І переможно лилась -

Ave, Regina

Стоптані перли, зів'ялі листки

Вслали його перехресні стежки...

Зрадіа доля мужицького сина!..

Але, й останній свій ронячи цвіт,

*Серце ні слало привіт:
Ave, Regina*

Ведуча: Журовська була єдиною з коханих Франка, яка не любила поета, не розуміла його поривань, холодно реагувала на освідчення й вірші, тільки на схилі віку втямила, хто любив і обезсмертив її своєю любов'ю. До образу Целіни Журовської-Зигмунтовської Франко добирає зовсім інші епітети символи. Ця жінка була надзвичайно примхливою і гордою і не відповіла на любов поета. Ось чому в його уяві вона «жінчина чи звір», «сфінкс».

Читець:

*Явилась третя — жінчина чи звір
Глядиш на неї — і очам приємно,
Впивається її красою зір.
Та разом страх бере, душа холодне,
І сила розпливається в простір...
За саме серце вхопила мене,
Мов сфінкс, удушю кігтями вп'ялилась
І смочче кров, і геть спокій жене...
І дивні іскри починають грати
В її очах — такі яркі, страшні.
Жагою повні, що аж серце стине.
І разом щось таке в них там на дні
Ворушиться солодке, мелодійне.
Що забуваю рани, біль, страх.
В марі тій бачу рай, добро єдине,
І дармо дух мій мов у сіті птах,
Тріпочеться! Я чую, ясно чую,
Як стелиться мені в безодню шлях,
І як я ним у пільму помандрую.*

Ведучий: Байдужість Целіни до Франка була вражаюча. Вона навіть не читала і не мала наміру читати «Зів'яле листя». Для чого? Їй прочитали, запитали, що її найбільше вразило в тій збірці, і вона преспокійно відповіла, то з усього їй найбільш сподобався опис квартири в одному вірші, бо подібну квартиру вона мала по вул. Вронських у Львові. І більше нічого.

Ведуча: Целіна Зигмунтовська твердила, що Франко буквально її переслідував. Вона йде з роботи, а він — слідом. Вона зупиниться — зупиниться і він. То тривало місяцями. Він, як школяр, боявся промовити до неї слово, підступити ближче, годинами вистоював перед її вікнами. Панну це смішило і злило водночас.

Звучить пісня “Як почувеш вночі краї свого вікна...”

*Як почувеш вночі край свого вікна,
Що щось плаче і хлипає важко,
Не тривожся зовсім, не збавляй собі сна,
Не дивися в той бік, моя пташко
Се не та сирота, що без мами блука,
Не голодний жебрак, моя зірко
Се розлука моя, невтишима тоска,
Се любов моя плаче так гірко.*

Ведучий: Коли потім Целіну запигають. чому вона не відповіла взаємністю Франкові, вона відверто, спокійно, не видумуючи різних причин, відповіла: він їй просто не подобався. Був рудий, і їй імпонували брюнети, особливо брюнети з синіми очима. І прізвище не подобалося, не мав солідного становища, грошей і надій на них.

Тим часом Франко страждав.

Ведуча:

*Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні.
Сумні,
Немов криниці дно студене?*

Ведучий: Франко знесилився, відчув неймовірну втому і пекучий біль, з якого і постали оті «ридання голосні» — пісні. Вірші були для нього ліками, бо ж відомо, що озвучений біль послаблюється. Фатальне кохання, яке опалило серце поета в сорокарічному віці, не принесло нічого, крім страждання і мук. Душа просила спочинку. Можливо, «зів'яле листя» поезії Франко прикладав до болючого серця, як колись мама прикладала подорожник до порізаного пальчика... Щоб рана загоїлась. Він виливав свій біль — і відокремлював його від себе, щоб мати сили для подальшої праці.

Ведуча: Целіна Зигмунтовська була звичайна приземлена жінка, яка мала свої плани і свої розрахунки. Чи винна була в тому, що її обрав за об'єкт свого «невиплаканого серця» Франко? Ні. Але чому він говорив про свою любов до Ольги Рошкевич усім? Гордився цією своєю першою світлою любов'ю. Не приховував ні перед ким, чим він зобов'язаний цій жінці... Чому мовчав про Юзефу Дзвонконську і чому так боявся вимовити ім'я Целіни?

Ведучий: Гадаю, що знайти відповідь можна в «Зів'ялому листі». Розгорнімо попіл зотлілого листя. Там знайдемо глуху скаргу:

*Я не тебе люблю, о ні.
Люблю я власну мрію,
Що там у серденьку на дні
Відмалечку лелію.*

«О ні», повторимо про себе, у збірці немає нічого зів'ялого... Тут кожен листочок береже красу давнього розквітлого гаю, що видався раєм на землі. Щоправда, контури тих листочків обпалені любов'ю. Чи оця пізня пристрасть не розгорілася від того, що колись давно, в дні юності, як писав у одному вірші, він побачив, як йому здалося, щастя. Потім уперто шукав його знову і знову. А його не було. І здалося, що саме тепер воно промайнуло перед ним. Він кинувся його наздогнати, але виявилось, що все це лише примара, ілюзія, котра ще більше загострила біль, нагадавши про «дні юності».

Ведучий: Франко навіть сам собі не зміг дати відповідь на питання, чи любов є добром, чи злом. Він просто любив. Його кохання, котре народилося колись давно в маленькому, закинутому в горах Лолині, віддзеркалилося холодною тінню в Юзефі Дзвонковській, щоб весь біль, муки, радість, горіння вселити в особу Целіни Зигмунтовської. Чи вина її в цьому?

Ведуча: Любов Франка до жінки — велика, всеохопна, правдива. Він мав талант донести до людей свої почуття і створив неповторну пісню великої любові, яка лунатиме вічно.

Ведучий: Ольга Рошкевич, Юзефа Дзвонковська, Целіна Зигмунтовська принесли поетовому серцю щастя і горе, радість і муку. Бо той, хто раз у житті пізнав силу кохання, знає, як міцно переплетені в ньому ці почуття.

Читець:

*Які слова, дзвінки її чудові,
Даруєш ти мені. Господь.
Що ми в цьому світі без любові?
Лиш грішна плоть, нікчемна плоть.
Куди б не йшли, за що б не брались
Все, виявляється, дарма.
Ніщо у цьому житті не в радість.
коли любові в нас нема.
Любов – не те, що буде вічно,
І ні початку, ні кінця.
Любов як Всесвіт, що магічно
Пульсує в грудях у Творця.
і я складаю в кожному слові
Йому подяку і хвалу*

*За цілий океан любові
За кожну крапельку малу.*

Матеріал використано з інтернет-джерела:

<http://school.lubin.in.ua/2009/02/stsenarir-do-svyata-ifranka/>